

Jakub Maciej Łubocki

Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa

Uniwersytet Wrocławski

Wrocław, Polska

Polskie elektroniczne źródła informacji bibliograficznej przydatne w pracy ukraińskiego pracownika nauki

Wstęp

Szybki dostęp do informacji jest podstawą funkcjonowania społeczeństwa informacyjnego. Jedną z barier informacyjnych utrudniającą ten dostęp, jest bariera geograficzna związana z odległością do fizycznej lokalizacji źródła informacji i jego udostępniania¹. Jej pokonywanie wiąże się z dodatkowym nakładem czasu, finansów i pracy umysłowej, co zwiększa wymierne i niewymierne koszty pracy z informacją. Problem odległości staje się istotny już między dwoma ośrodkami w danym kraju, zatem jest jeszcze bardziej istotny, kiedy trzeba wziąć pod uwagę źródło znajdujące się poza jego granicami. Rozwiązaniem tego problemu, przynajmniej częściowym, jest udostępnienie źródła w Internecie, co znosi barierę geograficzną², gdyż czyni je dostępnym niezależnie od miejsca przebywania użytkownika, pod warunkiem dostępu do tej sieci. Oczywiście, samo środowisko internetowe niesie ze sobą nowe bariery, nie znosi też wszystkich barier znanych z tradycyjnych źródeł informacji – tak do korzystania ze źródła elektronicznego jak i tradycyjnego użytkownik musi być odpowiednio przygotowany, aby skutecznie wyszukać w nim informacji (bariery niewystarczającego przygotowania do wyszukiwania informacji poprzez tradycyjne źródła informacji³ oraz elektroniczne źródła informacji⁴). Jednak

¹ M. Świgoń, *Bariery informacyjne. Podstawy teoretyczne i próba badań w środowisku naukowym*, Warszawa 2006, s. 47.

² M. Świgoń także zwraca na to uwagę, powołując się na: T. Beck, *Rola i znaczenie Internetu w prowadzeniu działalności badawczej*, W: *Electronic future of academic libraries*, ed. by Wanda Pindlowa, Kraków 1997, s. 129.

³ M. Świgoń, *Bariery informacyjne. Podstawy teoretyczne i próba badań w środowisku naukowym*, Warszawa 2006, s. 44.

⁴ Tamże, s. 45.

to bariera geograficzna wydaje się być najpoważniejszą przeszkodą w skutecznym zaspokajaniu potrzeb informacyjnych.

Polska ma długie i bogate tradycje w przygotowywaniu pochodnych źródeł informacji, także tych o charakterze bibliograficznym. Niektóre z nich mogą być szczególnie przydatne w pracy ukraińskiego pracownika nauki (zwłaszcza w zakresie humanistyki). Ponieważ jednym z elementów wspierających budowę społeczeństwa informacyjnego w Polsce jest udostępnianie w sposób cyfrowy różnorodnych źródeł informacji, stąd coraz więcej z nich jest osiągalnych w Internecie, co stanowi ułatwienie w codziennym wykorzystywaniu ich przez Ukraińców. Niestety, źródła te niejednokrotnie są pozbawione wyczerpującego aparatu pomocniczego, stąd często trudno zorientować się w ich zawartości i możliwościach wyszukiwawczych. Zdarza się, że omówienie takie oddzielone jest od samego źródła i opublikowane jedynie w sposób tradycyjny – w niskim nakładzie, w sporym odstępie czasowym, w trudno dostępnym źródle. Także bariera językowa⁵, mimo bliskiego spokrewnienia języka polskiego i ukraińskiego, może mieć tu znaczenie. Dlatego dokonanie zwięzłego przedstawienia sieciowych miejsc dostępu do podstawowych polskich źródeł informacji bibliograficznej a następnie opisanie ich zawartości pod kątem przydatności w pracy ukraińskiego pracownika nauki, wydaje się być istotnym elementem zacieśniania współpracy naukowej między Polską i Ukrainą, a także ważnym krokiem w kierunku umiędzynarodowiania nauki obydwu krajów.

1. Polskie bibliografie ogólne bieżące

Polska bieżąca bibliografia narodowa, zorganizowana na wzór innych wiodących narodowych przedsięwzięć bibliograficznych, rejestruje dorobek wydawniczy kraju w podziale na kilka tytułów, z czego każdy rejestruje inny typ dokumentów – w różnych okresach były to wydawnictwa zwarte (książki), wydawnictwa ciągłe (czasopisma), dokumenty kartograficzne, elektroniczne i dźwiękowe, przy czym czasopisma rejestrowano na trzech poziomach: ogólnym sygnalnym (pierwszy i ostatni numer tytułu czasopisma), ogólnym pełnym (tytuł czasopisma) i szczegółowym (zawartość czasopisma). System ten obejmuje także człon rejestrujący polonica zagraniczne, jednak z uwagi na duży stopień jego

⁵ M. Świgoń, *Bariery informacyjne. Podstawy teoretyczne i próba badań w środowisku naukowym*, Warszawa 2006, s. 44.

pochodności⁶ oraz pewną wtórność względem ukraińskiej bibliografii narodowej w tych rozważaniach zostanie on pominięty.

Zawartość poszczególnych członów jest tylko częściowo możliwa do skrupulatnego określenia. Od momentu przejścia na wyłącznie elektroniczny sposób publikowania większość z członów jest formalnie pozbawiona przedmowy. Tylko częściowo ich substytutami są treści podstron poszczególnych członów na stronach Biblioteki Narodowej⁷. Dobrym rozwiązaniem byłoby okresowe zbiorcze aktualizowanie zasad doboru i selekcji materiałów do polskiej bieżącej bibliografii narodowej – niestety taką próbę podjęto tylko raz, w roku 1999 i z pewnością jej ustalenia są już dalece zdezaktualizowane. Stąd poniższe ustalenia opierają się na informacjach zawartych w wyżej wspomnianych podstronach, przedmowach dołączanych do form drukowanych oraz publikacji pod redakcją Jadwigi Sadowskiej⁸, a także syntezie pod redakcją Zbigniewa Żmigrodzkiego z 2000 roku⁹. Uzyskane informacje weryfikowano w oparciu o własną wyrywkową analizę zawartości i dotychczasowe doświadczenia z wykorzystywaniem tych bibliografii.

1.1. «Przewodnik Bibliograficzny»

«Przewodnik Bibliograficzny» (PB) jest podstawowym członem polskiej bieżącej bibliografii narodowej (Tab.1). Ukazuje się od 1928 roku (w latach 1928–1939 pod tytułem «Urządowy Wykaz Druków»). Obecnie¹⁰ publikowany jest jedynie w formie elektronicznej – jako pliki .pdf i jako podzbiór możliwy do wyseparowania z ogólnego Katalogu Biblioteki Narodowej.

⁶ Opisy przejęte z innych bibliografii i katalogów stanowiły w latach 70. XX wieku 50 % wszystkich opisów bibliograficznych, natomiast na przełomie XX i XXI wieku – 30 % – D. Bilikiewicz-Blanc, *Polonika zagraniczne w polskiej bibliografii narodowej*, Warszawa 2007, s. 49; *Polska bieżąca bibliografia narodowa. Dobór i selekcja materiału*, pod red. J. Sadowskiej, Warszawa 1999, s. 38.

⁷ Zob.: wykaz bibliografii w Aneksie.

⁸ *Polska bieżąca bibliografia narodowa. Dobór i selekcja materiału*, pod red. J. Sadowskiej, Warszawa 1999.

⁹ *Bibliografia. Metodyka i organizacja*, pod red. Z. Żmigrodzkiego, Warszawa 2000, s. 250–263.

¹⁰ W obrębie całego tekstu sformułowanie «obecnie» oznacza stan na dzień 19.05.2017 roku.

Przewodnik Bibliograficzny (1928–)		
Zawartość obecnie	Książki. Wydawnictwa brajlowskie. Pojedyncze tomy/zeszyty czasopism (jeśli zawierają autorskie prace indywidualne lub materiały z konferencji, sympozjów lub zjazdów, o ile posiadają indywidualną tytułaturę). Druki muzyczne (?). Grafiki (?).	
Forma publikacji	Okres	Dostęp
drukowana	1928–2009	–
plik typograficzny (.pdf)	2009–	http://www.bn.org.pl/katalogi-i-bibliografie/bibliografia-narodowa/przewodnik-bibliograficzny/numery-do-pobrania
baza danych	1973–31.01.2017	http://mak.bn.org.pl/cgi-bin/makwww.exe?BM=23
jako część katalogu	(1945?) 1973–	http://katalogi.bn.org.pl/iii/encore/?lang=pol Wyszukiwanie zaawansowane → rozwijana lista Kolekcja → podzbiór Bibliografia narodowa

Tab. 1. «Przewodnik Bibliograficzny»

Źródło: opracowanie własne.

Według informacji z 1999 roku PB rejestrował książki, dokumenty życia społecznego o trwalszej wartości i znaczeniu ogólnokrajowym, wydawnictwa brajlowskie (z «kilkunastoletnią przerwą» pod koniec XX wieku), pojedyncze tomy/zeszyty czasopism (jeśli zawierają autorskie prace indywidualne lub materiały z konferencji, sympozjów lub zjazdów, o ile posiadają indywidualną tytułaturę), dokumenty kartograficzne (mapy, atlasy), druki muzyczne (nuty, śpiewniki, partytury), grafiki, materiały konferencyjne. Obecnie nie rejestruje dokumentów kartograficznych, które zostały wydzielone w 2002 roku do osobnego tytułu (zob. «Bibliografia Dokumentów Kartograficznych»), natomiast trudno stwierdzić, czy nadal rejestrowane są druki muzyczne i graficzne – pobieżny przegląd zawartości bazy daje odpowiedź negatywną, ale tu należałoby przeprowadzić bardziej szczegółową analizę.

Selekcją¹¹ objęte są druki bez miejsca i roku wydania*; poniżej 17 stron* (do roku 1998: poniżej 4 stron); poniżej nakładu 100 egzemplarzy* (do roku 1998 to kryterium nie było stosowane); odbitki i nadbitki; wydawnictwa skoroszytowe (do roku 1998: rejestrowane niekonsekwentnie); zbiory luźnych kart ujętych w opaskę

¹¹ Sformułowania oznaczone gwiazdką w obrębie całego tekstu można podać jedynie jako prawdopodobne – zostały wyrażone w 1999 roku, jednak na wspomnianej już głównej podstronie PB nie są obecnie wyrażone.

lub obwolutę (oprócz grafik), pojedyncze, ryciny, nuty i mapy; wydawnictwa powielone; książki dla dzieci bez tekstu; normy; patenty; książki elektroniczne; dokumenty jedynie wydrukowane w Polsce w ramach usług poligraficznych; większość dokumentów życia społecznego.

1.2. Czasopisma

«Bibliografia Zawartości Czasopism» (BZCz). Najistotniejsze w korzystaniu z czasopism jest dotarcie do ich zawartości tj. do artykułów z czasopism. Stąd rejestrację czasopism należy opisać przede wszystkim na jej najgłębszym poziomie. BZCz ukazuje się od 1951 roku i obecnie jest dostępna w formie plików pdf. i jako podzbiór możliwy do wyseparowania z ogólnego Katalogu Biblioteki Narodowej (Tab. 2 a).

Bibliografia Zawartości Czasopism (1951–)		
Zawartość obecnie	Artykuły ze wszystkich czasopism naukowych (z wyjątkiem czasopism z dziedziny techniki), miesięczników i kwartalników społeczno-kulturalnych i literackich oraz z czasopism regionalnych o częstotliwości powyżej kwartalnika i nieregularnych.	
Forma publikacji	Okres	Dostęp
drukowana lata 1947–1950 w formie powielonego maszynopisu lub kartoteki w Bibliotece Narodowej	1951–2004	–
jako baza danych	1996–2004	http://mak.bn.org.pl/cgi-bin/makwww.exe?BM=49
	2004– 13.01.2017	http://mak.bn.org.pl/cgi-bin/makwww.exe?BM=25
plik typograficzny (.pdf)	2009–	http://www.bn.org.pl/katalogi-i-bibliografie/bibliografia-narodowa/bibliografia-zawartosci-czasopism/numery-dopobrania
jako część katalogu	1996–	http://katalogi.bn.org.pl/iii/encore/?lang=pol Wyszukiwanie zaawansowane → rozwijana lista <i>Kolekcja</i> → podzbiór <i>Artykuły z czasopism polskich</i>

Tab. 2 a. «Bibliografia Zawartości Czasopism»

Źródło: opracowanie własne.

Obecnie rejestruje się artykuły ze wszystkich czasopism naukowych (z wyjątkiem czasopism z dziedziny techniki), niezależnie od częstotliwości ukazywania się (w tym zeszyty naukowe wyższych uczelni i prace instytutów naukowych, które nie mają charakteru serii wydawniczych); z miesięczników i kwartalników społeczno-kulturalnych i literackich; z czasopism regionalnych o częstotliwości powyżej kwartalnika oraz czasopisma ukazujące się nieregularnie.

Selekcji na poziomie tytułów czasopism podlegają tytuły specjalistycznych czasopism technicznych, magazynów ilustrowanych, czasopism popularno-naukowych, regionalnych i lokalnych o częstotliwości poniżej kwartalnika*, dziecięcych i młodzieżowych, kobiecych, poradnikowych, sportowych, reklamowo-informacyjnych, informatorów, biuletynów informacyjnych, kalendarzy zawierających tekst, gazet i prasy codziennej (dzienniki i tygodniki). Selekcja na poziomie artykułów odbywa się ze względów formalnych* – poddaje się jej pewne materiały z niektórych działów czasopism naukowych (kronik, recenzji, listów do redakcji, polemik), jednakże rejestrowane są stamtąd materiały obszerniejsze (ok. 2 stron), krytyczne, o istotnej wartości.

W przypadku BZCz należy przede wszystkim pamiętać o szeregu wyłączeń obowiązujących w latach wcześniejszych lub aktualnych do dziś, gdyż ma to istotny wpływ na kompletność baz oraz formy drukowanej (Tab. 2 b). W pewnych okresach BZCz nie rejestrowało artykułów z czasopism naukowych i fachowych niektórych dziedzin:

- bibliologii w latach 2004–2015 z uwagi na ich rejestrację w «Polskiej Bibliografii Bibliologicznej» (z zasięgiem chronologicznym jej elektronicznej formy w postaci bazy danych od 1995 roku);
- nauk medycznych w latach 1988–2015 z uwagi na ich rejestrację w «Polskiej Bibliografii Lekarskiej» (z zasięgiem chronologicznym jej elektronicznej formy w postaci bazy danych od 1979 roku) – niestety ta bibliografia jest udostępniana jedynie odpłatnie;
- nauk rolniczych w latach 1990–2015 z uwagi na ich rejestrację w «Bibliografii Polskiego Piśmiennictwa Zagadnień Gospodarki Żywnościowej» (z zasięgiem chronologicznym jej elektronicznej formy w postaci bazy danych «System Informacji o Gospodarce Żywnościowej» od 1981 roku);
- wojskowości w latach 1988–2015 z uwagi na ich rejestrację w «Polskiej Bibliografii Wojskowej» (z zasięgiem chronologicznym jej elektronicznej formy w postaci bazy danych od 1996 roku lub w plikach pdf od 1921 roku).

Przy artykułach z zakresu nauk medycznych i wojskowości należy zaznaczyć, że już od roku 1964 dobór materiałów podlegał pewnym ograniczeniom z uwagi na rejestrację ich w ww. bibliografiach. W roku 1988 czasopisma z tego zakresu wyłączono całkowicie. W tym też roku zaczęto pomijać zawartość czasopism fachowych przeznaczonych dla kadry inżynieryjno-technicznej przemysłu i transportu.

W roku 2016 powrócono do zasady rejestracji artykułów ze wszystkich czasopism naukowych z wyjątkiem artykułów specjalistycznych z zakresu nauk technicznych – te od roku 2004 po dziś dzień pozostają poza rejestracją – dostęp do nich oferuje baza danych «BazTech. Baza danych o zawartości polskich czasopism technicznych» z zasięgiem chronologicznym od 1998 roku.

Wyłączenia z BZCz wg zakresu	Okres wyłączenia z BZCz	Dostęp w innej bibliografii wraz z zasięgiem chronologicznym jej wersji elektronicznej
artykuły z czasopism z zakresu bibliologii	2004–2015	Polska Bibliografia Bibliologiczna 1995– : http://mak.bn.org.pl/cgi-bin/makwww.exe?BM=12
artykuły z czasopism z zakresu nauk medycznych	1988–2015	Polska Bibliografia Lekarska 1979–1990: http://gbl.home.pl/cgi-bin/gblbase.pl/pbls09 1991– : http://gbl.home.pl/cgi-bin/gblbase.pl/pblb09
artykuły z czasopism z zakresu nauk rolniczych	1990–2015	Bibliografia Polskiego Piśmiennictwa Zagadnień Gospodarki Żywnościowej (baza danych «System Informacji o Gospodarce Żywnościowej») 1981– : http://gamma.cbr.edu.pl/F/?func=find-b-0&local_base=SIG01
artykuły z czasopism z zakresu wojskowości	1988–2015	Polska Bibliografia Wojskowa w formie bazy 1996– : http://opac.cbw.wp.mil.pl/cgi-bin/wspd_cgi.sh/wo2_search.p?ID1=KLJFKJNLNMKEHDKRDIHGEDCBILPM&ln=pl w formie plików .pdf 1921– : http://zbrojownia.cbw.wp.mil.pl:8080/publication/1189

artykuły z czasopism z zakresu nauk technicznych	2004–	baza danych «BazTech» 1998– : http://baztech.icm.edu.pl
artykuły z prasy (niektóre dzienniki, tygodniki, dwutygodniki, miesięczniki)	*	Wspólna Baza Artykułów z Gazet i Tygodników w formie bazy 1996–2004: http://mak.bn.org.pl/cgi-bin/makwww.exe?BM=20 2005–13.10.2016: http://mak.bn.org.pl/cgi-bin/makwww.exe?BM=26 jako część katalogu 1996– : http://katalogi.bn.org.pl/iii/encore/?lang=pol <i>Wyszukiwanie zaawansowane</i> → rozwijana lista <i>Kolekcja</i> → podzbiór <i>Artykuły z gazet i tygodników polskich</i>

Tab. 2 b. Wyłączenia z «Bibliografii Zawartości Czasopism»

Źródło: opracowanie własne.

Drugą szeroką grupą artykułów z czasopism nie objętych obecnie rejestracją w BZCz są artykuły z gazet i tygodników polskich (tzw. prasa). Artykuły z tego typu dokumentów na przestrzeni dziejów były w przeszłości BZCz rejestrowane w różnym stopniu i kompletności: w poszczególnych okresach zmieniała się liczba rejestrowanych tytułów czasopism oraz zasady doboru i selekcji zawartych w nich artykułów według cech formalnych i treściowych. W 1999 roku wymieniano, że rejestrowane są artykuły z dwóch najważniejszych dzienników, a także tygodników i dwutygodników o zasięgu ogólnopolskim. Obecnie utwory niesamodzielne pochodzące z tego rodzaju tytułów są wyłączone do osobnej bazy danych, która nie posiada wersji drukowanej. Jest to «Wspólna Baza Artykułów z Gazet i Tygodników» prowadzona od 1996 roku. Dobór tytułów do tej bazy jest bardzo niestabilny – w różnych okresach rejestrowana jest zawartość różnych tytułów; nie można także wypowiedzieć się o zasadach selekcji materiałów w obrębie danego tytułu – wynika to z faktu, że bazę tę współtworzy kilkanaście bibliotek, które odpowiadają za terminowość, dobór materiałów oraz poprawność opisów. Zatem bazę tę cechuje daleka niekompletność i nieciągłość rejestracji, w związku z czym zawsze przed skorzystaniem z jej zawartości należy zapoznać się z główną podstroną bazy na stronach Biblioteki Narodowej, która szczegółowo wymienia jakie tytuły rejestrowane były w jakim okresie.

«Bibliografia Wydawnictw Ciągłych» (BWC). Ukazuje się z ogromnymi trudnościami i nieciągłościami od 1958 roku i od roku 2010 nie jest aktualizowana

(Tab. 3). Choć formalnie brak informacji o jej zawieszeniu, to prawdopodobnie Biblioteka Narodowa poddała się w jej opracowywaniu i zaprzestała prób bieżącej rejestracji czasopism w tej formie, aby skupić się na skrupulatniejszym przygotowaniu jej substytutu tj. «Bibliografii Wydawnictw Ciągłych Nowych, Zawieszonych i Zmieniających Tytuł» (BWCN), ukazującego się od 1976 roku po dziś dzień (Tab. 4). Ta druga bibliografia powstała jako odpowiedź na problem kompletności roczników poszczególnych tytułów czasopism, a tylko kompletne roczniki mogą zostać zarejestrowane w BWC. Z tego powodu ten tytuł bibliograficzny rejestrował ogromne opóźnienia. Aby jednak dostarczać na bieżąco minimum bieżącej informacji bibliograficznej, powołano BWCN, która rejestruje jedynie pierwsze numery czasopism oraz ostatnie, jeśli zmieniły tytuł lub przestały ukazywać się.

Bibliografia Wydawnictw Ciągłych (1958–2010) ¹²		
Zawartość obecnie	Czasopisma.	
Forma publikacji	Okres	Dostęp
drukowana	1958–1989; 1996–2000	–
baza danych	1958–1980; 1985–1989; 1996–2010	http://mak.bn.org.pl/w12.htm w istocie bibliografia ta jest rozczłonkowana na 11 baz – ww. adres zapewnia dostęp do wszystkich

Tab. 3. «Bibliografia Wydawnictw Ciągłych»
Źródło: opracowanie własne.

Historia publikowania i stan obecny BWC, a poniekąd także historia Polski przekładają się na obecną formę udostępniania jej w wersji elektronicznej: zamiast jednej bazy, BWC jest dostępna w 11 bazach stanowiących kolejne mniejsze lub większe okresy, przy czym i one nie mają ciągłości z powodu dwóch luk na początku lat 80. i 90. XX wieku. Dodatkowo zespół ten uzupełnia bibliograficzna baza czasopism ukazujących się poza oficjalnym obiegiem. Nie

¹² Z uwagi na fakt, że w poprzednim ustroju politycznym Polski niektóre czasopisma ukazywały się poza oficjalnym obiegiem, a tym samym nie były rejestrowane w oficjalnej bibliografii narodowej, bibliografię tę uzupełnia *Bibliografia niezależnych wydawnictw ciągłych z lat 1976–1990*, pod red. Stefanii Skwirowskiej, Warszawa 2001, dostępna w formie bazy danych: <http://mak.bn.org.pl/cgi-bin/makwww.exe?BM=22>

wiadomo także, jak traktować podzbiór *Czasopisma*, dostępny z listy rozwijanej *Kolekcja* w opcji *Wyszukiwanie zaawansowane* katalogu Biblioteki Narodowej. Na głównej podstronie BWC (a także BWCN) na stronach Biblioteki Narodowej brak informacji, tak jak ma to miejsce w innych przypadkach, że opisy tej bibliografii dostępne są w katalogu Biblioteki Narodowej. Formalnie więc nie można traktować tego katalogu jako miejsca dostępu do BWC; z drugiej jednak strony wydaje się, że właśnie tak jest. Jeśli jednak tak jest, nie mamy żadnych bliższych informacji o tym, jaki jest stosunek informacji uzyskanych w tym podziorze do informacji dostępnych w bazach BWC i BWCN. Ta kwestia wymaga pilnego wyjaśnienia.

Bibliografia Wydawnictw Ciągłych Nowych, Zawieszonych i Zmieniających Tytuł (1976–)		
Zawartość obecnie	Pierwsze numery czasopism nowych oraz ostatnie, jeśli zmieniły tytuł lub przestały ukazywać się.	
Forma publikacji	Okres	Dostęp
drukowana w latach 1945–1976 tego rodzaju informacja była podawana w zrzębie głównym PB	1976–2008	–
plik typograficzny (.pdf)	2009–	http://www.bn.org.pl/katalogi-i-bibliografie/bibliografia-narodowa/bibliografia-wydawnictw-ciaglych-nowych,-zawieszonych-i-zmieniajacych-tytul/numery-do-pobrania
jako baza danych	1985–2000	http://mak.bn.org.pl/cgi-bin/makwww.exe?BM=4
	2001–	http://mak.bn.org.pl/cgi-bin/makwww.exe?BM=24

Tab. 4. «Bibliografia Wydawnictw Ciągłych Nowych, Zawieszonych i Zmieniających Tytuł»
Źródło: opracowanie własne.

Kryteria doboru i selekcji tytułów do obu odmian tej bibliografii są dość jasne i zarówno w 1999 jak i dziś brzmią tak samo: rejestrują wydawnictwa ciągłe ukazujące się na terenie Polski z wyjątkiem czasopism o wyraźnie ograniczonym zasięgu, odbiorze i dystrybucji (powielanych; wydawanych na użytek wewnętrzny instytucji; lokalnych społeczności – dzielnicowe, osiedlowe, parafialne; biuletynów partii i organizacji politycznych), o szybko przemijającej wartości informacyjnej (bieżących i okresowych sprawozdań; katalogów wydawniczych i księgarskich; informatorów adresowych i książek telefonicznych; czasopism ogłoszeniowych; wykazów nabytków bibliotek; kalendarzy wyłącznie z kalendarium), służących

doraźnej rozrywce (krzyżówek, rebusów, szarad itp.; kolorowanek i wycinanek dla dzieci; czasopism pornograficznych) oraz czasopism elektronicznych, a także monografii ukazujących się w seriach wydawniczych.

1.3. Pozostałe typy dokumentów

Wyżej opisane człony podstawowe polskiej bieżącej bibliografii narodowej dopełniają człony wyspecjalizowane w rejestracji jednego typu dokumentu. Są to «Bibliografia Dokumentów Elektronicznych» (BDE) (Tab. 5), «Bibliografia Dokumentów Kartograficznych» (BDK) (Tab. 6) oraz «Bibliografia Dokumentów Dźwiękowych» (BDDź) (Tab. 7). Wszystkie trzy tytuły w pełnej kompletności są dostępne elektronicznie i obecnie wszystkie są zawieszane. BDE ukazywała się pierwotnie drukiem, później jako dokument elektroniczny lub baza danych w latach 2001–2015. Rejestrowała dokumenty elektroniczne o charakterze książek, materiałów konferencyjnych, rozpraw doktorskich i habilitacyjnych, spisów bibliograficznych, map, atlasów, programów multimedialnych i edukacyjnych; w wyborze także wydawnictwa ciągłe publikowane w kraju z adresem redakcji i siedzibą wydawcy na terenie Polski. Selekcji podlegały dokumenty bez informacji o adresie wydawniczym, nie przeznaczone do szerokiego rozpowszechnienia, raporty z prac naukowo-badawczych, normy i patenty, dokumenty życia społecznego, gry komputerowe (z wyjątkiem gier o charakterze edukacyjnym i pomocy dydaktycznych), oprogramowanie użytkowe (aplikacje).

Bibliografia Dokumentów Elektronicznych (2001–2015)		
Zawartość obecnie	Dokumenty elektroniczne (o charakterze książek, materiałów konferencyjnych, rozpraw doktorskich i habilitacyjnych, spisów bibliograficznych, map, atlasów, programów multimedialnych i edukacyjnych; w wyborze także wydawnictwa ciągłe publikowane w kraju z adresem redakcji i siedzibą wydawcy na terenie Polski).	
Forma publikacji	Okres	Dostęp
drukowana	2001–2008	–
plik typograficzny (.pdf)	2009–2015	http://www.bn.org.pl/katalogi-i-bibliografie/bibliografia-narodowa/bibliografia-dokumentow-elektronicznych/numery-do-pobrania
baza danych	2001–2015	http://mak.bn.org.pl/cgi-bin/makwww.exe?BM=27
jako część katalogu	2001–2015	http://katalogi.bn.org.pl/iii/encore/?lang=pol

Tab. 5. «Bibliografia Dokumentów Elektronicznych»

Źródło: opracowanie własne.

BDK ukazywała się od roku 2002 – pierwotnie drukiem, później jako dokument elektroniczny lub baza danych. Choć formalnie brak informacji o zawieszeniu tej bibliografii, to prawdopodobnie Biblioteka Narodowa zaprzestała bieżącej rejestracji dokumentów kartograficznych, ponieważ ostatni opublikowany rocznik ukazał się za rok 2013. Rejestrowała dokumenty kartograficzne w formie map, atlasów i globusów z wyłączeniem dokumentów kartograficznych w formie elektronicznej (z powodu rejestracji ich w BDE). W przypadku tego członu brak informacji o dostępie do tej bibliografii poprzez Katalog Biblioteki Narodowej na jego podstronie głównej na stronach Biblioteki Narodowej.

Bibliografia Dokumentów Kartograficznych (2002–2013)		
Zawartość obecnie	Dokumenty kartograficzne (mapy, atlasy, globusy).	
Forma publikacji	Okres	Dostęp
drukowana	2002–2007	–
plik typograficzny (.pdf)	2007–2013	http://www.bn.org.pl/katalogi-i-bibliografie/bibliografia-narodowa/bibliografia-dokumentow-kartograficznych/numery-do-pobrania
baza danych	2002–2013	http://mak.bn.org.pl/cgi-bin/makwww.exe?Bm=45

Tab. 6. «Bibliografia Dokumentów Kartograficznych»

Źródło: opracowanie własne.

BDDż jako jedyny człon polskiej bieżącej bibliografii narodowej nigdy nie posiadał wersji drukowanej i przez cały okres swojego trwania był dostępny jedynie w formie dokumentu elektronicznego lub bazy danych. Wedle podstrony głównej BDDż na stronach Biblioteki Narodowej, bibliografia ta zawiera opisy dokumentów opublikowanych od 1990 roku, a oficjalnie została zawieszona w 2012 roku, zatem jej zasięg chronologiczny to w teorii lata 1990 (w istocie : 1993)¹³ – 2011. Rejestrowała dokumenty dźwiękowe niezależnie od ich zawartości (nie tylko nagrania muzyczne, ale także słowne i zjawisk dźwiękowych) z wyłączeniem tych bez informacji o adresie wydawniczym, nie przeznaczonych do szerokiego rozpowszechnienia, powielanych oraz wykonanych w ramach usług tłoczenia płyt.

¹³ Ponieważ pierwszy opis w bazie zawiera informacje nt. płyty *Pod Budą* grupy Pod Budą z 1993 roku.

Bibliografia Dokumentów Dźwiękowych (2002–2011)		
Zawartość obecnie	Dokumenty dźwiękowe.	
Forma publikacji	Okres	Dostęp
plik typograficzny (.pdf)	2009–2011	http://www.bn.org.pl/katalogi-i-bibliografie/bibliografia-narodowa/bibliografia-dokumentow-dzwiekowych/numery-do-pobrania
baza danych	1990 [1993]–2011	http://mak.bn.org.pl/cgi-bin/makwww.exe?BM=44
jako część katalogu	1990 [1993]–2011	http://katalogi.bn.org.pl/iii/encore/?lang=pol

Tab. 7. «Bibliografia Dokumentów Dźwiękowych»

Źródło: opracowanie własne.

Poza oczywistym faktem, że bieżące bibliografie narodowe rejestrują aktualną produkcję wydawniczą danego kraju i mają ogromną wartość informacyjną, archiwalną czy statystyczną, szczególnie polska bieżąca bibliografia narodowa ma wysoką wartość dla naukowców ukraińskich, gdyż z założenia PB i pozostałe jej człony, nie stosując kryterium językowego ani kryteriów wartościujących, rejestrują dokumenty niezależnie od języka, a więc także dokumenty w języku ukraińskim. Ogromnie ułatwia to dostęp do informacji o ukraińskich publikowanych na terenie Polski, umożliwia także obrazowanie recepcji twórczości ukraińskiej w Polsce oraz kondycję wydawniczą polskiej mniejszości ukraińskiej.

2. Polskie bibliografie ogólne retrospektywne

O ile polska bieżąca bibliografia narodowa jest istotna ze względu na obrazowanie współczesnego przenikania się kultury polskiej i ukraińskiej, o tyle bibliografia retrospektywna jest istotna jeszcze bardziej, gdyż rejestruje piśmiennictwo powstające na terenach w przeszłości polskich, a obecnie należących do Ukrainy. W tym przypadku materiał jest zebrany w obrębie dwóch powiązanych metodycznie tytułów bibliograficznych.

2.1. «Bibliografia polska» Estreicherów

Pierwszym z nich jest «Bibliografia polska» (BPE) rozpoczęta przez Karola Estreichera seniora i kontynuowana przez jego syna i wnuka. Tytuł ten, ukazujący się od 1872 roku, do dziś nie został w pełni ukończony, choć ostatni tom jego zasadniczego zrębu ukazał się w 2013 roku, więc od niedawna możemy mówić, że po prawie 150 latach dzieło to zostało domknięte (Tab. 8).

Obecnie jest dostępne w formie drukowanej (częściowo w dwóch wydaniach), bazy danych oraz skanów. Rejestruje szeroki repertuar typów dokumentów (książki, broszury, grafiki, nuty, atlasy, druki ulotne, tytuły wydawnictw ciągłych (czasopisma, gazety, serie); w wyborze: utwory niesamoistne, fragmenty, odbitki, nadbitki, dokumenty życia społecznego, zawartość czasopism) wydanych od początków druku po rok 1900 włącznie. Owe początki druku to rok 1474, mimo że indeks chronologiczny wymienia pierwszy druk pod rokiem 1455. Wynika to z pomyłki samego Estreichera, który później ją sprostował, stąd zasięg chronologiczny 1. wydania to lata 1474–1900. Wydanie 2. jest komasacją części 1. i 4. wydania 1. i jego proces wydawniczy jeszcze się nie ukończył – obecnie wydano 18 tomów o zawartości od A do Koskowski.

Bibliografia polska Estreicherów (1474–1900)		
Zawartość obecnie	Książki, broszury, grafiki, nuty, atlasy, druki ulotne, tytuły wydawnictw ciągłych (czasopisma, gazety, serie); w wyborze: utwory niesamoistne, fragmenty, odbitki, nadbitki, dokumenty życia społecznego, zawartość czasopism.	
Forma publikacji	Zasięg chronologiczny	Zawartość
drukowana : wyd. 1.	1455 [1474] –1900	Cz. 1.: t. 1–7 (ukł. alfabetyczny; 1800–1880) Cz. 2.: t. 8–11 (indeks chronologiczny do pozostałych części; 1455[1474]–1889) Cz. 3.: t. 12–36 (ukł. alfabetyczny; 1455[1474]–1799) Cz. 4.: t. 1–4 (ukł. alfabetyczny 1881–1900)
drukowana : wyd. 2.	1801–1900	komasacja cz. 1. i 4. wydania 1. Obecnie doprowadzona do t. 18 (zawiera A–Koskowski)
plik typograficzny (skan)	1455 [1474] –1900	http://www.estreicher.uj.edu.pl/skany/ (Wyd. 1.: Cz. 1., 3., 4.; Wyd. 2.) http://www.estreicher.uj.edu.pl/chronologia/stronice/ (Wyd. 1.: Cz. 2.)
baza danych	1455 [1474] –1900	http://www.estreicher.uj.edu.pl/staropolska/baza/ (Wyd. 1.: Cz. 3.) http://www.estreicher.uj.edu.pl/xixwieku/baza/ (Wyd. 2. A–Koskowski) http://www.estreicher.uj.edu.pl/xixwieku/indeks/ (Wyd. 1.: Cz. 1., 4. Kor–Ż; Wyd. 2. A–Koskowski) http://www.estreicher.uj.edu.pl/chronologia/ (Wyd. 1: Cz. 2.) http://www.estreicher.uj.edu.pl/mdu/baza/ (Uzupełnienia)

Tab. 8. «Bibliografia Polska Estreicherów». Źródło: opracowanie własne.

BPE nie była opracowywana według jednolitej metody, co już utrudnia korzystanie z niej. Dodatkowo proces wydawniczy rozciągnięty na półtora wieku, ogrom dopełnień i sprostowań podawanych w jego trakcie, a także skomplikowana historia Polski sprawiają, że korzystanie z BPE wymaga szczególnego wyrafowania. W takich warunkach trudno mówić także o jakiejś jednej przedmowie do tej bibliografii, stąd należało ją zrekonstruować. Zadania tego podjęła się kilkadziesiąt lat temu Maria Dembowska, która na podstawie wnikliwej analizy tego ogromnego przedsięwzięcia bibliograficznego, dokonała jego syntezy w pracy «*Metoda Bibliografii polskiej Karola Estreichera*», której ostatnie wydanie – co w tym miejscu jest najistotniejsze – także zostało zdigitalizowane¹⁴. Praca ta zawiera dodatkowo szczegółową orientację w kompozycji wydawniczej BPE.

Niestety, niewolnicze powielenie zapisów bibliograficznych, a także podział odzwierciedlający perypetie wydawnicze BPE sprawia, że korzystanie z bazy jest równie uciążliwe jak z wersji drukowanej. Szkoda, że zaprzepaszczono tę wyjątkową szansę na scalenie i ujednoczenie wszystkich materiałów BPE rozproszonych po różnych częściach, tomach, dopełnieniach, sprostowaniach i wydaniach.

2.2. «Bibliografia polska 1901–1939»

«Bibliografia polska 1901–1939» (BP 1901–39) stanowi chronologiczną i metodyczną kontynuację BPE (Tab. 9). Próby jej przygotowania sięgają roku 1907 i były bardzo burzliwe (łącznie ze spłonieniem w powstaniu warszawskim kartoteki 125 000 opisów bibliograficznych za lata 1901–1925). Ostatecznie dopiero w 1986 roku wydano 1. tom tej bibliografii i do dziś ukazało się tych tomów 17, zawierających opisy od A do Korn oraz jeden tom wyodrębniony formalnie i zawierający opis jednodniówek. Obok tego na bieżąco jest uzupełniana wersja bazodanowa tej bibliografii, opisy te dostępne są także z poziomu Katalogu Biblioteki Narodowej.

¹⁴ M. Dembowska, *Metoda Bibliografii polskiej Karola Estreichera*, Warszawa 2001 [pierwodruk: 1954; dostępna on-line pod adresem: <http://bbc.uw.edu.pl/publication/818>].

Bibliografia polska 1901–1939		
Zawartość obecnie	Książki, serie, nuty, mapy, ryciny, jednodniówki.	
Forma publikacji	Tomy	Dostęp
drukowana pozostałe tomy w formie kartoteki w Bibliotece Narodowej	1–17 (A–Korn)	–
plik typograficzny (.pdf lub skan)	1–16 (A–Km; Jednodniówki)	http://www.bn.org.pl/katalogi-i-bibliografie/bibliografia-narodowa/bibliografia-polska-1901-1939/tomy-do-pobrania
baza danych	7–15; 17 (Ele–Korn)	http://mak.bn.org.pl/cgi-bin/makwww.exe?BM=32
	16 (Jednodniówki)	http://mak.bn.org.pl/cgi-bin/makwww.exe?BM=55

Tab. 9. «Bibliografia Polska 1901–1939»

Źródło: opracowanie własne.

Rejestruje piśmiennictwo wydane na terenach Polski w granicach z 1939 roku w okresie 1901–sierpień 1939 niezależnie od języka wydania. Dobór zakłada rejestrację książek, serii, nut, map, rycin i jednodniówek. Selekcji podlegają niektóre druki poniżej 4 stron oraz dokumenty życia społecznego – szczegółowy opis kryteriów podaje podstrona główna bibliografii na stronach Biblioteki Narodowej. Główną różnicą w tej kwestii jest nierejestrowanie tytułów czasopism, co w pewnym stopniu czynił Estreicher.

Obie bibliografie są niezwykle istotne dla naukowców ukraińskich, bowiem kryteria estreicherowskie obowiązujące w obu z nich zakładały, że dokument był rejestrowany, o ile był autorstwa Polaka, został napisany w języku Polskim, wydany na terenie Polski (w granicach sprzed rozbiorów lub z 1939 roku) lub dotyczył Polski lub Polaka. Ponieważ wystarczyło, aby dokument spełniał tylko jedno z tych kryteriów, BPE oraz BP 1901–39 rejestrują ogół piśmiennictwa wydany na terenach niegdyś należących do Polski, a obecnie stanowiących część Ukrainy, także jeśli zostało napisane w języku ukraińskim lub w alfabecie cyrylicy. Jedynym wyjątkiem są druki hebrajskie, które BPE rejestrowała tylko wtedy, gdy dotyczyły kultury polskiej, natomiast BP 1901–39 rejestrowała je kompletnie.

3. Polskie bibliografie specjalne

Bibliografie specjalne dopełniają rejestrację bibliograficzną dorobku piśmienniczego kraju. W przypadku bibliografii przydatnych dla ukraińskiego pracownika nauki należy zwrócić szczególną uwagę na trzy z nich. Są to bibliografie z zakresu językoznawstwa, literatury i historii.

3.1. «Bibliografia Językoznawstwa Sławistycznego»

«Bibliografia Językoznawstwa Sławistycznego» (BJS) ma długie tradycje (Tab. 10). Jej początki datują się na rok 1908 – wówczas w nowo założonym czasopiśmie «Rocznik Sławistyczny» znalazł się dział pt. «Przegląd bibliograficzny [językoznawstwa sławistycznego] za rok...». Początkowo jako dział, później jako wyodrębniony tom tego czasopisma, ukazywał się drukiem do roku 1992 (t. 46. za lata 1989/1992) i łącznie zasięg chronologiczny formy drukowanej BJS to lata 1907–1981, powiększony później o serię publikacji samoistnych pt. «Bibliografia językoznawstwa sławistycznego za rok...» zawierających materiały za lata 1992–1997¹⁵. Po przerwie w publikowaniu w latach 90. XX wieku powrócono do tego przedsięwzięcia – tym razem już w formie bazodanowej. Obecnie «iSybisław. Bibliograficzna baza danych światowego językoznawstwa sławistycznego» gromadzi prace od 1992 roku z zakresu językoznawstwa sławistycznego, językoznawstwa konfrontatywnego i językoznawstwo kontrastywnego (słowiańsko-niesłowiańskie); w wyborze także z zakresu językoznawstwa teoretycznego i ogólnego, o ile jest istotne dla sławistyki językoznawczej. Zasady doboru są bardzo szerokie: gromadzone jest piśmiennictwo w dowolnym języku, opublikowane w formie książki, czasopisma lub utworu niesamoistnego (artykuły z czasopism, recenzje). Oprócz tego elektroniczny dostęp do niektórych przedwojennych tomów «Rocznika Sławistycznego» oferuje Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa.

¹⁵ *Bibliografia językoznawstwa sławistycznego za rok 1992*, pod red. Z. Rudnik-Karwatowej, Warszawa 1995; *Bibliografia językoznawstwa sławistycznego za rok 1993 z uzupełnieniami za rok 1992* [Cz. 1–2], pod red. Z. Rudnik-Karwatowej, Warszawa 1996; *Bibliografia językoznawstwa sławistycznego za rok 1994 z uzupełnieniami za lata 1992–1993*, pod red. Z. Rudnik-Karwatowej, Warszawa 1997; *Bibliografia językoznawstwa sławistycznego za rok 1995 z uzupełnieniami za lata 1992–1994*, pod red. Z. Rudnik-Karwatowej, Warszawa 1999; *Bibliografia językoznawstwa sławistycznego za rok 1996 z uzupełnieniami za lata 1992–1995*, pod red. Z. Rudnik-Karwatowej, Warszawa 2001; *Bibliografia językoznawstwa sławistycznego za rok 1997 z uzupełnieniami za lata 1992–1996*, pod red. Z. Rudnik-Karwatowej, Warszawa 2003.

Bibliografia Językoznawstwa Sławistycznego (1907–1981; 1992–)		
Zawartość obecnie	Książki, czasopisma, utwory niesamoistne (artykuły z czasopism, recenzje) z zakresu językoznawstwa sławistycznego; w wyborze także z zakresu językoznawstwa teoretycznego i ogólnego, o ile jest istotne dla sławistyki językoznawczej.	
Forma publikacji	Okres	Dostęp
drukowana	1907–1981; 1992–1997	–
plik typograficzny (skan)	1907–1909; 1929–1936; 1938	http://www.wbc.poznan.pl/dlibra/publication/137123
	1992–1997	http://www.rcin.org.pl/dlibra/publication/7472
baza danych	1992–	http://www.isybislaw.ispan.waw.pl/Main.do

Tab. 10. «Bibliografia Językoznawstwa Sławistycznego»

Źródło: opracowanie własne.

Jak sama nazwa wskazuje, jest to bibliografia międzynarodowa. Stąd dla ukraińskiego językoznawcy będzie niezwykle przydatna, ponieważ oferuje dostęp do prac m.in. na temat języka ukraińskiego napisanych nie tylko w Polsce, ale także w wielu innych krajach na świecie (obecnie w tworzeniu tej bazy danych uczestniczą przedstawiciele krajów takich jak Białoruś, Chorwacja, Czechy, Estonia, Macedonia, Niemcy, Rosja, Słowacja, Ukraina; w przeszłości także Bułgaria, Francja, Grecja, Litwa, Rumunia, Serbia, Słowenia, Węgry)¹⁶. Szczególną zaletą tej bibliografii jest fakt, że opisy w niej gromadzone są obficie adnotowane i abstraktowane.

3.2. «Polska Bibliografia Literacka»

«Polska Bibliografia Literacka» (PBL) jest wyjątkowym przedsięwzięciem bibliograficznym (Tab. 11). Rozmach, z jakim nakreślono jej zakres, a także wyjątkowo bogate zasady doboru i selekcji, czyniły ją prawdziwie interdyscyplinarnym źródłem informacji. Według Alicji Matczuk, w założeniu twórców PBL miał być «bibliografią, która byłaby kompletnym obrazem literatury polskiej (autorstwo, geografia literacka, tematyka, źródła, popularyzacja,

¹⁶ [Uczestnicy] [online], [dostęp 19.05.2017]. Dostępny w: http://www.isybislaw.ispan.waw.pl/start/files/uczestnicy_pl.pdf.

czytelnictwo) i dawałaby dokumentację życia literackiego»¹⁷. Czyniła to dzięki rejestrowaniu piśmiennictwa z zakresu literatury (polskie teksty literackie i paraliterackie, ich przekłady, a także obce teksty literackie w przekładzie na język polski) i literaturoznawstwa (historii i teorii literatury, literatury współczesnej i życia literackiego, krytyki literackiej, językoznawstwa), ale także teatrologii i kinematografii (przynosząc informacje o spektaklach teatralnych, słuchowiskach radiowych, przedstawieniach teatru telewizji oraz rocznej produkcji polskich filmów fabularnych). Od roku 1966 oprócz książek, czasopism i utworów niesamodzielnych rejestrowała także płyty z nagraniami utworów literackich, słuchowisk radiowych, telewizyjnych widowisk teatralnych, a nawet scenariusze polskich filmów fabularnych¹⁸. Szczególnie istotne dla wartości tej bibliografii było szerokie rejestrowanie poloników, możliwe dzięki utrzymywaniu rozległych kontaktów bibliograficznych przez Instytut Badań Literackich, który odpowiada za tę bibliografię.

Polska Bibliografia Literacka (1944–2002)		
Zawartość obecnie	Książki, czasopisma, utwory niesamodzielne, płyty (z nagraniami utworów literackich, słuchowisk radiowych, telewizyjnych widowisk teatralnych) z zakresu literatury, literaturoznawstwa, teatrologii i kinematografii.	
Forma publikacji	Okres	Dostęp
drukowana	1944–1988	–
plik typograficzny (skan)	1944–1988	http://rcin.org.pl/dlibra/publication?id=79343
baza danych	1988–2002	http://pbl.ibl.poznan.pl/dostep/

Tab. 11. «Polska Bibliografia Literacka»

Źródło: opracowanie własne.

Pierwotnie PBL ukazywał się drukiem – w ten sposób opublikowano materiał za lata 1944–1988. Następnie zdecydowano się na publikowanie PBL jedynie w formie bazy, która obecnie prezentuje zasięg lat 1988–2002. Niestety, ta doskonała bibliografia prawdopodobnie nie będzie już kontynuowana z powodu braku środków – opracowywanie materiałów za następne lata jest uzależnione od

¹⁷ A. Matczuk, *Polskie bibliografie nauk humanistycznych i społecznych do roku 1989. Historia i metodyka*, Lublin 2014, s. 66.

¹⁸ Tamże, s. 67.

pozyskania grantów na ten cel. Potwierdza to rosnący z roku na rok rozrzew między obecną datą, a datą końcową opracowania bazy.

Bibliografia ta ma ogromne znaczenie dla badaczy recepcji literatury ukraińskiej w Polsce, bowiem przynosi ona kompletną informację na temat polskich przekładów literatury ukraińskiej oraz polskiej myśli literaturoznawczej poczynionej nad literaturą ukraińską. Pośrednio przynosi także informację o polskiej literaturze opublikowanej na terenie Ukrainy.

3.3. «Bibliografia Historii Polskiej»

Podobnie jak BJS, «Bibliografia Historii Polskiej» (BHP) ma długie tradycje wydawnicze, także początkowo związane z tytułem czasopiśmienniczym (Tab. 12). W 1902 roku na łamach «Kwartalnika Historycznego» zaczęto ogłaszać «Bibliografię Historii Polskiej» – również jako dział, a następnie jako dodatek. Po II wojnie światowej ten tytuł bibliograficzny usamodzielniał się i jako jeden z ostatnich ukazywał się równolegle w wersji drukowanej i bazodanowej – niestety, wedle zapowiedzi, tom za rok 2014 ma być ostatnim opublikowanym drukiem¹⁹. Formą równoległą bibliografii jest jej baza danych, oferująca obecnie dostęp do piśmiennictwa za lata 1980–2013. BHP gromadzi materiały historiografii polskiej i obcej z zakresu historii Polski i jej nauk pomocniczych wydanych w formie książek, wydawnictw ciągłych oraz artykułów i recenzji.

Bibliografia Historii Polskiej (1902–)		
Zawartość obecnie	Książki, czasopisma, utwory niesamoistne (artykuły z czasopism, recenzje) z zakresu historii polskiej i jej nauk pomocniczych.	
Forma publikacji	Okres	Dostęp
drukowana	1902–2014	–
plik typograficzny (skan)	1902–1934	http://www.sbc.org.pl/dlibra/publication/8429#structure
baza danych	1980–	http://www.bibliografia.ipn.gov.pl/bhp/katalog-online/8338,Katalog.html

Tab. 12. «Bibliografia Historii Polskiej». Źródło: opracowanie własne.

¹⁹ Informacja podana w referacie Anny Grucy pt. *Bieżąca Bibliografia historii polskiej – nowe wyzwania* wygłoszonym na konferencji *Bibliografia jako narzędzie w humanistyce cyfrowej* (Warszawa, 29.02.2016) [prezentacja multimedialna do referatu dostępna pod adresem: http://chc.ibl.waw.pl/wp-content/uploads/2016/02/Gruca_warsztaty.ppt].

Oprócz tego elektroniczny dostęp do przedwojennych tomów «Kwartalnika Historycznego» oferuje Śląska Biblioteka Cyfrowa. Zasób ten zawiera BHP w tomach 16–42, tj. od roku 1902, kiedy to uruchomiono bibliografię, po rok 1928, kiedy to bibliografia – z materiałami za rok 1927 – ostatni raz ukazała się jako dział. W latach następnych ukazywała się jako broszurowy dodatek, który odnajdujemy za lata 1928–1929 na końcu plików odpowiednich tomów (t. 43–44), natomiast za lata 1930–1934 w odrębnej pozycji zasobu (*Dodatki*), gdzie docieramy do odpowiednich zeszytów BHP. Materiały po roku 1935 zostały uzupełnione dopiero retrospektywnie po II wojnie światowej w postaci wydawnictw samoistnych.

Bibliografia ta jest istotna dla ukraińskich historyków, ponieważ gromadzi piśmiennictwo także w języku ukraińskim, ale przede wszystkim dlatego, że rejestruje m.in. prace dot. historii krajów ościennych w tym pozycje dotyczące «terenów wschodnich, etnicznie niepolskich (Litwa, Białoruś, Ukraina), zależnie od kształtowania się granicy wschodniej»²⁰. Dzięki temu możliwe jest obserwowanie wzajemnych stosunków polsko-ukraińskich w przeszłości i obecnie.

Podsumowanie

Ten ledwie zarysowany przegląd polskich elektronicznych źródeł informacji bibliograficznej pokazuje, że z jednej strony polskie przedsięwzięcia bibliograficzne coraz częściej i w coraz pełniejszym stopniu są automatyzowane i osiągalne zdalnie przez Internet, a tym samym dostępne dla ukraińskich użytkowników. Z drugiej jednak strony niejednokrotnie jest to automatyzacja wrywkowa, niepełna, często powielająca niedogodności i zaburzenia pierwotnej formy drukowanej. Rozproszenie i nieciągłość zbiorów informacji, brak jasnej informacji o zawartości bibliografii, a także brak jasno wyrażonego stosunku jej wersji automatycznej do tradycyjnej bibliografii (niejednokrotnie dysponujemy jedynie przedmowami do form drukowanych – niekiedy zasady w nich określone musiały zostać zachowane w formach zautomatyzowanych; abstrahując od tego często nawet i te drukowane przedmowy cechuje odległa data wydania), sprawiają że nawet polskiemu użytkownikowi jest trudno bezproblemowo zrozumieć, czego może od danego źródła oczekiwać i w jakim wymiarze może je wykorzystać nie tylko w formie tradycyjnej, ale także elektronicznej. Można więc sobie wyobrazić, o ile bardziej skomplikowany będzie ten proces dla użytkownika ukraińskiego.

²⁰ *Bibliografia historii polskiej za rok 1966*, oprac. J. Baumgart i A. Malcówna, Wrocław 1968, s. VIII.

Tymczasem w dobie społeczeństwa informacyjnego tak błahy problem nie powinien stanowić przeszkody w dostępie do informacji, która – opublikowana w Internecie – jest na wyciągnięcie ręki. Tym samym niniejszy tekst, choć nie odkrywa nowych prawd, to porządkując i objaśniając pewien obszar nauki, stanowi praktyczny i użyteczny pomost między polskimi osiągnięciami bibliograficznymi, a ukraińskimi użytkownikami. A właśnie praktyczność i użyteczność jest głównym celem każdego bibliografa i każdej bibliografii.

Bibliografia

Beck Terry, *Rola i znaczenie Internetu w prowadzeniu działalności badawczej* W: *Electronic future of academic libraries*, ed. by Wanda Pindlowa, Kraków 1997, s. 119–127

Bibliografia. Metodyka i organizacja, pod red. Zbigniewa Żmigrodzkiego, Warszawa 2000.

Bibliografia historii polskiej za rok 1966, oprac. Jan Baumgart i Anna Malcówna, Wrocław 1968.

Bibliografia językoznawstwa sławistycznego za rok [1992–1997], pod red. Zofii Rudnik-Karwatowej, Warszawa 1995–2003.

Bilikiewicz-Blanc Danuta, *Polonika zagraniczne w polskiej bibliografii narodowej*, Warszawa 2007.

Dembowska Maria, *Metoda Bibliografii polskiej Karola Estreichera*, Warszawa 2001.

Maczuk Alicja, *Polskie bibliografie nauk humanistycznych i społecznych do roku 1989. Historia i metodyka*, Lublin 2014.

Polska bieżąca bibliografia narodowa. Dobór i selekcja materiału, pod red. J. Sadowskiej, Warszawa 1999.

Świgoń Marzena, *Bariery informacyjne. Podstawy teoretyczne i próba badań w środowisku naukowym*, Warszawa 2006.

Jakub Maciej Łubocki

Polskie elektroniczne źródła informacji bibliograficznej przydatne w pracy ukraińskiego pracownika nauki

Streszczenie. Omówiono podstawowe polskie źródła informacji bibliograficznej (miejsce dostępu, forma, metodyka opracowania: zakres, zasięgi, dobór i selekcja) wraz z podkreśleniem w jaki sposób są szczególnie istotne

dla ukraińskiego pracownika nauki: Przewodnik Bibliograficzny, Bibliografia Zawartości Czasopism, Bibliografia Wydawnictw Ciągłych, Bibliografia Wydawnictw Ciągłych Nowych, Zawieszonych i Zmieniających Tytuł, Bibliografia Dokumentów Elektronicznych, Bibliografia Dokumentów Kartograficznych, Bibliografia Dokumentów Dźwiękowych, «Bibliografia polska» Karola Estreichera, «Bibliografia polska 1901–1939», Bibliografia Językoznawstwa Sławistycznego, Polska Bibliografia Literacka, Bibliografia Historii Polskiej.

Słowa kluczowe: Polskie bibliografie ogólne. Polskie bibliografie specjalne. Ukrainika.

Jakub Maciej Łubocki

Polish electronic sources of bibliographic information, which are useful in Ukrainian researcher's work

Abstract. The basic Polish electronic sources of bibliographic information was discussed (access, form, methodology: scope, content, selection) with an emphasizing on how they are important to the Ukrainian science worker: Przewodnik Bibliograficzny, Bibliografia Zawartości Czasopism, Bibliografia Wydawnictw Ciągłych, Bibliografia Wydawnictw Ciągłych Nowych, Zawieszonych i Zmieniających Tytuł, Bibliografia Dokumentów Elektronicznych, Bibliografia Dokumentów Kartograficznych, Bibliografia Dokumentów Dźwiękowych, «Bibliografia polska» Karola Estreichera, «Bibliografia polska 1901 – 1939», Bibliografia Językoznawstwa Sławistycznego, Polska Bibliografia Literacka, Bibliografia Historii Polskiej.

Keywords: Polish general bibliographies, Polish special bibliographies, Ucrainica.

Якуб Мацей Лубоцький

Польські електронні джерела бібліографічної інформації на допомогу українському науковому працівнику

Анотація. Представлено джерела інформації за наступними критеріями (місце доступу, форма, методика опрацювання: обсяг, відбір і селекція, можливість пошуку), які можуть бути корисними в роботі українського наукового працівника, а саме: Przewodnik Bibliograficzny, Bibliografia Wydawnictw Ciągłych, Bibliografia Zawartości Czasopism, Polonica

Zagraniczne, «Bibliografia Polska» Кароля Естрейхера, «Bibliografia Polska 1901–1939», Bibliografia Językoznawstwa Sławistycznego, Polska Bibliografia Literacka, Bibliografia Historii Polski, бібліотечні каталоги і репозитарії та ін. джерела інформації).

Ключові слова: польська загальна бібліографія, польська спеціальна бібліографія, Україніка.

Aneks

Polska bieżąca bibliografia narodowa

- Główna podstrona oferty bibliograficznej Biblioteki Narodowej: *Katalogi i bibliografie* – <http://www.bn.org.pl/katalogi-i-bibliografie>.
- Główna strona Katalogu Biblioteki Narodowej (wybór konkretnych podzbiorów, w tym bibliograficznych, jest możliwy w rozwijanej liście *Kolekcja*): *Katalogi Biblioteki Narodowej* – <http://katalogi.bn.org.pl/iii/encore/?lang=pol>.
- Główna strona dostępu do baz danych Biblioteki Narodowej (kontynuowanie ich jest w ostatnich latach kolejno zawieszane, a ich zawartość przenoszona do Katalogu Biblioteki Narodowej jako podzbiór): *Bibliografia narodowa i bibliografie specjalne* – <http://mak.bn.org.pl/w10.htm>
- Podstrona PB: <http://www.bn.org.pl/katalogi-i-bibliografie/bibliografia-narodowa/przewodnik-bibliograficzny>
- Podstrona BZCz: <http://www.bn.org.pl/katalogi-i-bibliografie/bibliografia-narodowa/bibliografia-zawartosci-czasopism>
- Podstrona bazy «Wspólna Baza Artykułów z Gazet i Tygodników»: <http://www.bn.org.pl/katalogi-i-bibliografie/bibliografie-specjalne/wspolna-baza-artykulow-z-gazet-i-tygodnikow>
- Podstrona BWC: <http://www.bn.org.pl/katalogi-i-bibliografie/bibliografia-narodowa/bibliografia-wydawnictw-ciaglych>
- Podstrona BWCN: <http://www.bn.org.pl/katalogi-i-bibliografie/bibliografia-narodowa/bibliografia-wydawnictw-ciaglych-nowych,-zawieszonych-i-zmieniajacych-tytul>
- Podstrona BDE: <http://www.bn.org.pl/katalogi-i-bibliografie/bibliografia-narodowa/bibliografia-dokumentow-elektronicznych>

- Podstrona BDK: <http://www.bn.org.pl/katalogi-i-bibliografie/bibliografia-narodowa/bibliografia-dokumentow-kartograficznych>
- Podstrona BDDż: <http://www.bn.org.pl/katalogi-i-bibliografie/bibliografia-narodowa/bibliografia-dokumentow-dzwiekowych>

Polska retrospektywna bibliografia narodowa

- Główna strona PBE: <http://www.estreicher.uj.edu.pl/home/>
- Podstrona BP1901–39: <http://www.bn.org.pl/katalogi-i-bibliografie/bibliografia-narodowa/bibliografia-polska-1901-1939>

Polskie bieżące bibliografie specjalne

- Główna strona BJS: <http://www.isybislaw.ispan.waw.pl/>
- Główna strona PBL: <http://pbl.ibl.poznan.pl>
- Główna strona BHP: <http://www.bibliografia.ipn.gov.pl/>